

Andrzej Suliborski

Metodyczne i metodologiczne podstawy badań preferencji administracyjnej i poziomu akceptacji reformy terytorialnej oraz związków przestrzennych mieszkańców wybranych gmin regionu łódzkiego

---

Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica nr 1, 61-71

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Andrzej Suliborski

**METODYCZNE I METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ
PREFERENCJI ADMINISTRACYJNEJ I POZIOMU AKCEPTACJI
REFORMY TERYTORIALNEJ
ORAZ ZWIĄZKÓW PRZESTRZENNYCH
MIESZKAŃCÓW WYBRANYCH GMIN REGIONU ŁÓDZKIEGO**

Artykuł stanowi wprowadzenie metodyczne do zawartych w niniejszym tomie szczegółowych wyników badań empirycznych, przeprowadzonych w różnych częściach regionu łódzkiego. Określono w nim ogólne cele, założenia, zakres przedmiotowy i terytorialny oraz metodę badania. W części końcowej zaprezentowano cechy demograficzne wszystkich respondentów.

OGÓLNE ZAŁOŻENIA, CELE I PRZEDMIOT BADAŃ

Sformułowanie ogólnych celów i założeń przeprowadzonych badań poprzedzone było szerokim rozpoznaniem istoty problemu, zarówno w sferze metodologicznej, jak i ich sensu z punktu widzenia praktycznego – jako materiału dostarczającego argumentów rzeczowych w toczących się dyskusjach nad kształtem i formą reformy administracyjnej kraju. W prowadzonych studiach wykorzystano dotychczasowe doświadczenia badawcze i bardzo obszerną literaturę naukową dotyczącą następujących problemów:

- prawno-administracyjnych założeń reformy ustroju państwa;
- terytorialnych podziałów obszaru Polski;
- funkcjonowania regionalnych i lokalnych systemów terytorialno-społecznych.

Powstała w ciągu ostatnich kilku lat polska literatura tematyczna zarówno publikowana w czasopiśmie naukowych, piśmie popularnych, jak i wydawana w postaci różnych materiałów konferencyjnych liczy kilkadziesiąt pozycji. Jej omówienie w tym miejscu mijają się z celem. Warto jedynie stwierdzić, że niewiele jest prac, w których autorzy istniejące koncepcje reformy administracyjnej państwa weryfikują ze społeczną ich akceptacją (K a c z m a r e k, 1995).

W badaniach wykorzystano również dużą już wiedzę przedmiotową regionalnych (łódzkich) instytucji rządowych i samorządowych. Do informacji

z tych źródeł, z uwagi na zrozumiałą możliwość ich nieobiektywności, podchodząco do należytego dystansu. Ostateczne cele badań i przyjęte metody ustalono drogą dyskusji z osobami prowadzącymi badania, przede wszystkim z dr K. Rembowską (główną autorką kwestionariusza) i dr M. Sobczyńskim (koordynatorem prac terenowych).

Przyjęto pięć głównych celów badawczych, które w poszczególnych obszarach w różnym stopniu udało się zrealizować.

1. Zasięgnięcie opinii społeczności lokalnych gmin i miast w następujących kwestiach:

- a) potrzeby zmian struktury administracyjnej kraju i preferencji jednego z trzech alternatywnych modeli tego podziału;
- b) przynależności do określonej, w zależności od proponowanego modelu, jednostki podziału administracyjnego kraju najwyższego rzędu;
- c) wyboru siedziby przyszłego powiatu.

2. Ustalenie ewentualnego zróżnicowania opinii w wyżej wymienionych kwestiach między „elitą” gminy, którą w pewnym stopniu można utożsamiać z osobami sprawującymi władzę lub mającymi istotny wpływ na podejmowane decyzje społeczno-gospodarcze, a pozostałymi członkami społeczności lokalnej. Wyraźne odróżnienie opinii przeciętnych mieszkańców od grupy osób zajmujących eksponowane stanowiska i odgrywających główne role w badanych społecznościach pozwoliło spojrzeć na problem reformy z dwóch, często odmiennych, punktów widzenia. Pierwszy, reprezentowany przez „elitę”, mógł cechować walor kompetencji, ale także znać partykularyzmu indywidualnego lub grupowego (utrzymanie pozycji własnej bądź reprezentowanego ugrupowania politycznego w strukturze władzy). Drugi, obiektywniej odzwierciedlający różnorodne interesy, ale także i fobie społeczności lokalnych, pozbawiony jest często waloru wiedzy – kompetencji polegającej przede wszystkim na widzeniu spraw lokalnych w szerszym kontekście regionalnym i krajowym.

3. Określenie zbieżności między preferencjami przynależności administracyjnej badanych społeczności a ich niewymuszonymi powiązaniem, wynikającym z wykonywanej pracy i korzystania z usług wyższego rzędu, z ośrodkami miejskimi – potencjalnymi siedzibami powiatów i województw.

4. Identyfikacja stopnia przygotowania miast – potencjalnych siedzib powiatów do pełnienia nowych funkcji administracyjnych i społeczno-kulturowych.

5. Ustalenie ogólnego poziomu zaawansowania procesów cywilizacyjnych i potencjalnych możliwości dalszego rozwoju badanych gmin, a także ich powiązań z innymi gminami i większymi miastami.

Przedmiotem badania, którymi objęto mieszkańców wybranych jednostek osadniczych (siedzib władzy lokalnej – gminnej) w szeroko rozumianym regionie łódzkim, były akceptacja planowanej reformy struktury terytorialnej

oraz preferencje dotyczące ośrodków miejskich, winnych pełnić nowe funkcje administracyjne (wojewódzkie i powiatowe). Spośród społeczności gmin i miast celowo zostali dobrani respondenci rekrutujący się z przeciętnych mieszkańców oraz z przedstawicieli administracji, władz samorządowych, kościelnych, lokalnego biznesu i inteligencji (elita gminy). Poddano analizie cechy biologiczne i społeczne ludności zamieszkanej w wybranych jednostkach terytorialnych oraz ich przestrzenną ruchliwość (zwłaszcza w zakresie dojazdów do pracy i szkół).

Przedmiotem badania stały się także same miasta, które oceniano pod kątem ich przygotowania materialno-instytucjonalnego do pełnienia funkcji przyszłych powiatów. W szczególności zajęto się:

1. Położeniem w sieci osadniczej regionu, ogólnym układem przestrzennym, zabudową i walorami historycznymi i estetycznymi (poziomem „miejskości” miasta).

2. Występowaniem w ośrodku cennych obiektów kultury materialnej, duchowej i instytucji kulturalnych.

3. Wyposażeniem ośrodka w obiekty infrastruktury społecznej i technicznej (instytucje i budynki), które mogą być z powodzeniem wykorzystane dla rozwoju nowych funkcji.

4. Zasięgiem oddziaływania systemu komunikacji – zwłaszcza osobowej komunikacji miejskiej, a także pozamiejskiej (PKS).

5. Oceną stanu rozwoju i poziomu usług gastronomicznych i hotelarskich, bankowych, ubezpieczeniowych itp.

6. Istnieniem większych zakładów pracy, ich stanem ekonomicznym i ogólnymi możliwościami rozwoju w mieście rynku pracy.

7. Innymi walorami pozytywnymi i negatywnymi pozwalającymi na możliwie obiektywną ocenę przygotowania materialnego i instytucjonalnego badanego miasta do pełnienia szerszych funkcji.

8. Posiadaniem potencjałem społecznym ocenianym pod względem:

– wielkości kadr kwalifikowanych i ich struktury (poziom wykształcenia i jego rodzaj);

– kreatywności społeczeństwa (w zakresie zakładania np. spółdzielni mieszkaniowych, związków, stowarzyszeń, akcji społecznych itp.);

– aktywności zawodowej mieszkańców wyrażonej z jednej strony zatrudnieniem i bezrobociem, z drugiej natomiast istnieniem szarej strefy;

– ogólnego poziomu zamożności społeczeństw miejskich, określanego pośrednio np. przez rozwój budownictwa mieszkaniowego, poziom motoryzacji, aktywność turystyczną itp.

Z kolei w wybranych gminach przeprowadzono badania dotyczące:

– położenia i ogólnej sytuacji społeczno-demograficznej oraz formalnych związków z innymi obszarami i miejscami;

– rozwoju osadnictwa i infrastruktury technicznej;

– poziomu rozwoju infrastruktury społecznej;

– głównych kierunków gospodarki oraz potencjalnych możliwości jej rozwoju;

– poziomu rozwoju kulturowego i cywilizacyjnego oraz miejsca w przestrzeni subregionalnej przyszłego powiatu i województwa.

Praktyczne wykorzystanie wyników badań w regionie łódzkim dotyczy przede wszystkim:

a) sensu istnienia dużego województwa łódzkiego z punktu widzenia społeczności lokalnych (gminnych) zamieszkujących strefy przenikania się wpływów innych miast metropolitalnych Polski;

b) stopnia powiązania obszarów (gmin i miast) położonych peryferyjnie z łódzką metropolią, badania te pozwoliły także na dokonanie pośredniej oceny postrzegania Łodzi jako centrum przyszłego formalnego regionu administracyjnego;

c) uściślenia zasięgu oddziaływania Łodzi w zależności od przyjętego modelu podziału kraju na województwa (12, 17, 25), jako rzeczywistej funkcjonalnej metropolii istniejącego regionu Polski Środkowej na tych obszarach, gdzie zaznaczają się również wpływy innych dużych ośrodków regionalnych, jak np.: Warszawy, Konina (Poznań), Częstochowy (GOP), Kielc (Krakowa), Płocka (Bydgoszcz);

d) roli niektórych miast (dawnych powiatów) i stref ich wpływów postrzeganych od strony gmin, na obszarach specyficznych, gdzie często nakładają się wpływy zarówno różnych innych dużych miast, jak i pozostałych ośrodków subregionalnych;

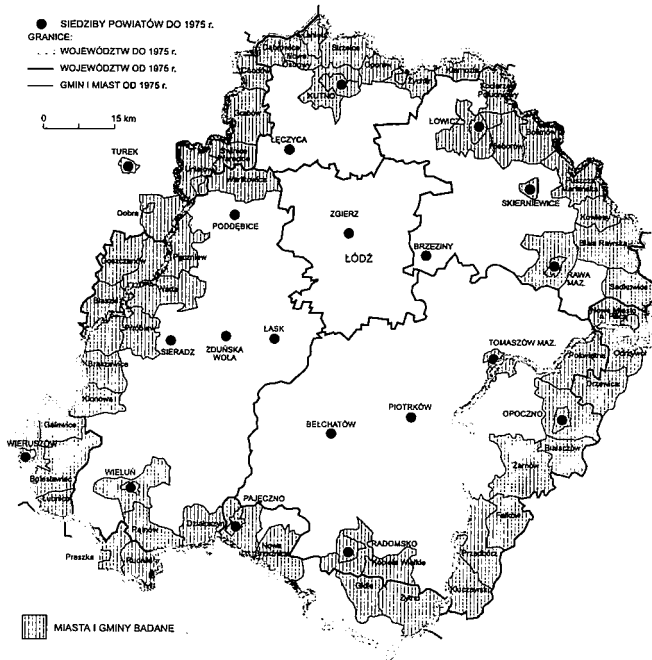
e) stopnia preferowania przez mieszkańców gmin określonych miast na siedziby ewentualnych powiatów, co może stanowić poważną przesłankę do podejmowania ostatecznej decyzji w tym zakresie.

Badania w regionie odegrały również istotną rolę informacyjno-edukacyjną, pozwalając określonym społecznościom terytorialnym zapoznać się, bardzo często po raz pierwszy, z istniejącymi koncepcjami nowego podziału administracyjnego Polski. Umożliwiły respondentom pewną refleksję nad pozycją ich miejscowości w szerszym, przestrzennym układzie administracyjno-funkcjonalnym. Istotne było także zwiększenie u badanych mieszkańców poczucia podmiotowości przez artikulację poglądów w kwestiach najważniejszych, nie tylko dla społeczności lokalnej, ale i dla całego kraju.

ZAKRES PRZESTRZENNY I CZASOWY ORAZ METODA BADANIA

Realizacja wymienionych celów wymagała wyznaczenia ogólnego obszaru badań, obejmującego dawne pogranicze województwa łódzkiego z okresu przed reformą 1975 r. (rys. 1). Obiektem przestrzennym badań były wytypowane gminy i dawne miasta subregionalne (powiatowe), położone w strefie

dawnych pograniczy z województwami: bydgoskim, warszawskim, kieleckim, katowickim, opolskim i poznańskim. Badania przeprowadzono zatem na obszarze, który tworzy zwarty pierścień wokół Łodzi, w terenie, gdzie istnieje potencjalna możliwość nakładania się wpływów innych dużych miast (dawnych stolic województw). Wybór obszaru badań podyktowany był wynikami dotychczasowych studiów prowadzonych zarówno przez instytucje planistyczne-rządowe (np. studia prowadzone w Makroregionie Środkowym) i regionalne (np. badania Biura Rozwoju Łodzi), jak i publikowanych autorskich koncepcji podziału Polski na województwa (Liszewski, 1991; Koter, 1996). Wszystkie one prezentują przyszłe województwo łódzkie w granicach mniej lub bardziej zbliżonych do tych sprzed 1975 r.

Rys. 1. Obszar badań

(źródło: M. Koter, S. Liszewski, A. Suliborski, 1996)

Łącznie zbadano 58 jednostek administracyjnych należących do ośmiu województw (płockie – siedem gmin, konińskie – pięć, skierniewickie – siedem, radomskie – trzy, piotrkowskie – siedem, częstochowskie – pięć, sieradzkie – dziesięć, kaliskie – trzy) w tym: 47 gmin zajmujących powierzchnię ponad 4,3 tys. km², w których mieszka blisko 260 tys. osób, oraz 11 miast zamieszkałych przez ponad 350 tys. osób. Cały teren badań skupiał ponad 610 tys. mieszkańców.

Studia prowadzone były w lipcu 1995 r. (przede wszystkim metodą bezpośredniego wywiadu kierowanego) wśród mieszkańców i w instytucjach. Brało w nich udział 180 studentów–ankieterów, kierowanych w terenie przez zespół pracowników i doktorantów Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Organizacji Przestrzeni liczący 15 osób. Cały obszar badań podzielony został na osiem rejonów związanych z następującymi miastami – potencjalnymi siedzibami powiatów – Kutnem, Łowiczem, Rawą Mazowiecką, Tomaszowem Mazowieckim, Radomskiem, Wieluniem, Sierdзем i Poddębicami.

Badaniami ankietowymi objęto 5800 osób. W każdej gminie próba liczyła 100 respondentów. Ankiety przeprowadzone były tylko w centralnej jednostce osadniczej – wsi lub mieście, w którym mieściła się siedziba władz gminnych danego obszaru administracyjnego. U podstaw takiej decyzji leżały następujące argumenty i założenia:

1. Miejscowości te skupiają największą liczbę mieszkańców gminy i stanowią centra mikroregionów gospodarczych, które ogniskują różnorodnie powiązania funkcjonalne, zarówno w sferze społecznej, jak i instytucjonalnej. Istniejące w gminach wsie podstawowe są zatem hierarchicznie podporządkowane i powinny naturalnie ciążyć do swego ośrodka centralnego.

2. Ankietowanie tylko ludności ośrodków gminnych łagodzi następujące niekorzystne czynniki, które mogą mieć ewentualny wpływ na wynik badania:

- a) złą, z punktu widzenia mieszkańców niektórych wsi, delimitację granic gmin z roku 1973;

- b) partykularny interes ludności niektórych wsi, zwłaszcza peryferyjnie położonych w stosunku do siedziby gminy.

3. Instytucje, a także ludność miejscowości gminnych, z racji swoich funkcji i spełnianych ról społecznych, w przemożny sposób kształtują poglądy pozostałych mieszkańców gmin.

4. Większa dostępność przestrzenna ośrodków gminnych (komunikacyjna) ułatwiła dotarcie do nich ankieterów, co w istotny sposób przyspieszyło całość, i tak niezwykle czasochłonną, badań terenowych.

Badaniami ankietowymi objęto społeczeństwo gmin i wybranych miast:

- a) osoby nie uczestniczące z racji funkcji w sprawowaniu władzy gminnej, dobrane celowo przede wszystkim na podstawie kryterium intelektualno-ekonomicznego (90 osób);

b) wybrano specjalnie grupę 10-osobową w każdej badanej jednostce administracyjnej, określaną dalej pojęciem „elity” gminy; osoby pełniące funkcje takie jak: naczelnik (prezydent), sekretarz gminy, kierownik wydziału ewidencji ludności, kierownik wydziału rolnego (budownictwa, geodezji i ewidencji gruntów) przewodniczący samorządu, przewodniczący komisji samorządowych, proboszcz parafii i inne osoby znaczące (inteligencja, biznesmeni).

Narzędziem badania opinii, poglądów i deklaracji społeczeństw lokalnych był opracowany specjalnie do tych celów kwestionariusz (załącznik), wypełniany za pomocą wywiadu przez przygotowanego ankietera (studenta). Kwestionariusz ten dotyczy następujących spraw:

- a) celowości zmian podziału administracyjnego Polski;
- b) liczby poziomów administracji terytorialnej;
- c) przynależności do określonej jednostki wojewódzkiej;
- d) przynależności do określonej jednostki powiatowej;
- e) form związków i kontaktów respondenta z innymi miastami;
- f) oceny przez respondenta przygotowania wybranego ośrodka powiatowego i wojewódzkiego do pełnienia funkcji administracyjnych, gospodarczych i kulturowych (uzasadnienie wyboru).

Uzyskany z badań ankietowych materiał tworzy ogromny zbiór informacji (ok. 80 tys. odpowiedzi w kilkudziesięciu wariantach), który w poszczególnych obszarach badawczych zestawiony został w zbiorcze tablice statystyczne. Na ich podstawie, stosując głównie metodę kartogramu ewentualnie kartodiagramu, skonstruowano szereg map, pozwalających dokonać opisu analitycznego i ustalić wnioski końcowe. Metoda kartograficzna, jaką przyjęto za prowadzącą do syntezy, była w naszym przekonaniu najbardziej adekwatna do realizacji przyjętych celów pracy. Ma ona w tym przypadku ogromny walor poglądowy, który można wykorzystać w dalszych dyskusjach i ewentualnej konkretyzacji przestrzennego kształtu regionu łódzkiego, dokumentuje bowiem rodzaj preferencji mieszkańców, przypisując go równocześnie konkretnemu obszarowi (mapy zbiorcze dla całego terenu badań zostały zamieszczone w osobnej publikacji: (K o t e r, L i s z e w s k i, S u l i b o r s k i, 1996).

Materiały zebrane w poszczególnych instytucjach, dotyczące poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego miast i gmin, opracowano przyjmując jako podstawową metodę opis monograficzny uzupełniony zestawieniami tabelarycznymi i graficznymi oraz zebranymi w trakcie kwerendy terenowej materiałami publikowanymi (foldery, ulotki reklamowe instytucji i całych gmin). Opracowania te zawierają często nieporównywalne lub niepełne informacje oraz są zróżnicowane pod względem jakościowym, co utrudnia ich pełniejszą syntezę. Do tej pory nie stały się one przedmiotem odrębnego opracowania, natomiast były bardzo pomocne w interpretacji wyników badań ankietowych.

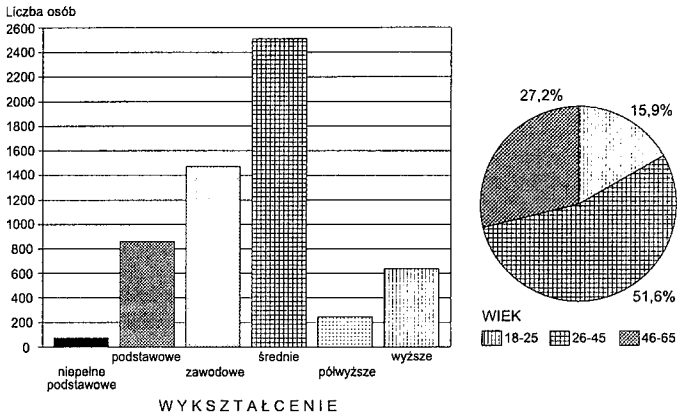

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA RESPONDENTÓW

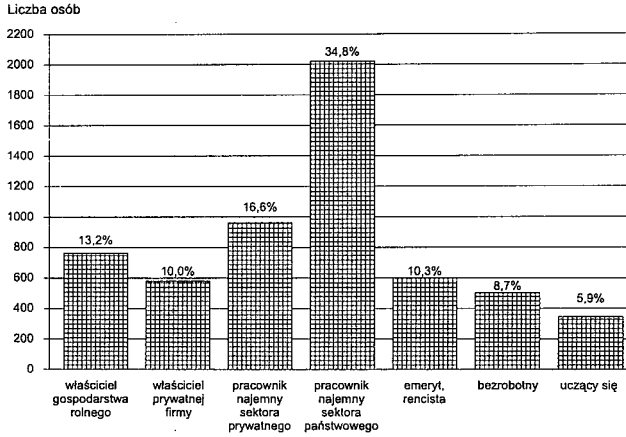
Badaniami objęto 5800 osób dorosłych (powyżej 18 roku życia) zamieszkających w 47 gminach i 11 miastach. W grupie tej, odwrotnie niż w całej populacji regionu, przeważali mężczyźni (51,5%). Spośród ośmiu rejonów wyznaczonych do badań (kutnowski, łowicki, rawski, tomaszowski, radomski, wieluński, sieradzki i poddębicki), więcej kobiet zbadano jedynie w kutnowskim. Zachwianie naturalnych proporcji płci wynikało z faktu, że – jak twierdzą ankietrzy – mężczyźni chętniej udzielali wywiadu, znacznie częściej występują na kierowniczych stanowiskach oraz są aktywniejsi w życiu społecznym. Mężczyźni, pełniąc różne ważne role w życiu społeczności lokalnych, stanowią tym samym respondentów bardziej kompetentnych w przedmiocie badania.

Wśród ankietowanych dominują osoby w drugiej (26–45 lat) i trzeciej (46–65 lat) grupie wieku produkcyjnego, razem prawie 84% wszystkich badanych (rys. 2). Ponad połowę respondentów stanowiły osoby w wieku 26–45 lat, a więc będące w okresie największej aktywności zawodowej i społecznej. Należy zatem sądzić, że udzielone przez nich odpowiedzi były wyważone, wiarygodne i zgodne z ogólnym odczuciem wszystkich mieszkańców. Prawie 16% badanych stanowili najmłodsi (18–25 lat), wchodzący dopiero w aktywne życie społeczno-zawodowe. Sądy tej grupy mieszkańców są także istotne, bowiem im najdłużej przyjdzie żyć i realizować swoje cele życiowe w nowym podziale terytorialnym państwa. Ogólnie należy stwierdzić, że proporcje struktury wieku badanej grupy są reprezentatywne z punktu widzenia rozwiązywanego problemu badawczego.

Istotna dla ostatecznych wyników badania jest struktura wykształcenia, a także status społeczny respondentów. Pierwsza grupa cech w znacznym stopniu wpływa na zrozumienie przez interlokutorów zadawanych pytań, zdolność do artikulacji własnych poglądów, jak i ogólny stan wiedzy o reformie administracyjnej oraz problemach lokalnych. Wśród badanych występuje zatem nadreprezentacja osób mających wykształcenie średnie i wyższe, ponad 58% próby (rys. 2). Jest to efekt zamierzony, dobierając bowiem respondentów, ogólnie kierowano się ich poziomem intelektualnym i kompetencjami w przedmiocie badania. Status społeczno-zawodowy, podobnie jak wykształcenie, w istotny sposób określa stosunek badanych do poruszanej w ankiecie problematyki. Prezentują oni zwykle poglądy zgodne z często odmiennymi interesami poszczególnych grup społecznych i zawodowych. Największy odsetek stanowią pracownicy najemni sektora państwowego (prawie 35%) i prywatnego (16,6%), natomiast udział pozostałych kategorii jest względnie wyrównany (rys. 3). Struktura próby, pod względem wyróżnionych kategorii statusu społecznego, dobrze reprezentuje przekrój badanych zbiorowości terytorialnych.

Rys. 2. Respondenci według wieku i wykształcenia (opracowanie własne)

Rys. 3. Respondenci według statusu społeczno-zawodowego (opracowanie własne)

Ogólnie można stwierdzić, że pozyskaną w sposób kwotowy (100 osób z gminy i miasta badanego) próbę charakteryzują właściwe, z punktu widzenia problemu badawczego, cechy biologiczne i społeczne. Różnice wartości procentowych cech, rozpatrywane według ośmiu rejonów badawczych, w zasadzie nie przekraczają 10 punktów. Można zatem stwierdzić, że reprezentatywność przestrzenna próby jest również poprawna, co umożliwia porównanie wyników między poszczególnymi gminami i miastami, a także upoważnia autorów do uogólnień dotyczących całej populacji w badanej strefie.

LITERATURA

- Kaczmarek T., 1995, *Wybrane problemy badań preferencji administracyjnych społeczności lokalnych*. Studia z geografii społeczno-ekonomicznej, Wyd. Poznańskiego TPN, cz. 2, Poznań.
- Koter M., 1996, *Porównanie regionów europejskich z propozycją podziału terytorialnego Polski*, [w:] *Konferencja 12 luty 1996. Łódź stolicą makroregionu*, red. J. Kraszewski, Wyd. Sejmik Samorządowy Województwa Łódzkiego, Łódź.
- Koter M., Liszewski S., Suliborski A., 1996, *Delimitacja potencjalnego obszaru województwa łódzkiego*. Studium wiedzy o regionie Łódzkim, ŁTN, Łódź.
- Liszewski S., 1991, *Region łódzki w świetle nowych koncepcji podziału administracyjnego Polski*, [w:] *Konferencja „Region Polski Środkowej – Jaki?”*. Referaty, Łódź, czerwiec.

Katedra Geografii Politycznej
i Studiów Regionalnych UŁ

Andrzej Suliborski

THE BASIC METHODS AND METHODOLOGY OF RESEARCH CONCERNING THE PREFERRED ADMINISTRATIVE HIERARCHY OF BOUNDARY REFORM AND SPATIAL LINKS OF THE POPULATION IN VARIOUS GMINA IN THE ŁÓDŹ REGION (Summary)

The research incorporated the following general aims, which were pursued with varying degrees of success.

1. The following issues were asked of population living in gmina and towns:
  - a) the need to change the administrative structure of the country. Interviewees were asked to select one of three boundary schemes;
  - b) preferences regarding the highest order administrative areas proposed by the three models;
  - c) the selection of administrative centres in future powiats.
2. The establishment of differences in opinion regarding the above matters as between the elite and other members of the community.

3. The extent of the convergence between the population's residential administrative areas and non-obligatory links.

4. The identification of the extent of towns suitability to become the seats of powiats with new administrative and socio-cultural functions.

5. The establishment of general levels of developmental processes, growth potential in the researched gmina, and also their links with other gmina and towns.

The aim of the research was to investigate peoples preferences regarding administrative areas. Interviewees were selected from particular districts and towns which were capable of preparing themselves for the financial and other functions associated with the chief towns of powiats.

The field of research involved the borders of the Łódź województwo as it was prior to the reforms of 1975 (Fig. 1) in order to establish the possible overlap with other large towns. The study area was divided into 8 regions containing settlements capable of becoming powiat chief towns: Kutno, Łowicz, Rawa Mazowiecka, Tomaszów Mazowiecki, Radomsko, Wieluń, Sieradz and Poddębice. The detailed research results are presented in turn. Some 58 administrative areas were investigated belonging to 8 województwa, 47 gmina and 11 towns. The work was undertaken in July 1996, initially through face-to-face interviews with the population and then with different institutions. Some 5.800 people were interviewed, comprising 100 from each gmina. Of these 90 did not work for local government and they were selected on intellectual and economic grounds. The other 10 were drawn from the elite. The demographic situation is presented in Figs. 2 and 3.

Questionnaires were used to establish peoples'views. The main questions asked were:

- a) the need for change in Polish administrative boundaries;
- b) the number of administrative levels in the country;
- c) the affiliation of settlements to particular województwa;
- d) the affiliation of settlements to particular powiats;
- e) the nature of and contacts with other settlements by interviewees;
- f) opinions regarding the towns chosen as potential województwa and powiat seats as centres of local government, economic and cultural functions.

The results of the research were entered into statistical tables. From these cartograms and maps were derived, on which analytical descriptions and final proposals were based. (Synthetic maps for the whole research area were published separately – see M. Koter, S. Liszewski, A. Suliborski, 1996).